

بررسی راهکارهای توسعه کارآفرینی در آموزشکده‌های فنی و حرفه ای دانشگاه آزاد

اسلامی

دکتر رمضان جهانبان*

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی راهکارهای توسعه کارآفرینی در آموزشکده‌های فنی و حرفه ای دانشگاه آزاد اسلامی با روش توصیفی از نوع پیمایشی انجام شده است. جامعه و نمونه آماری تمامی رؤسای مراکز آموزشی و فرهنگی سما و رؤسا و معاونان آموزشکده‌های فنی و حرفه ای سما در سراسر کشور به تعداد ۳۴۵ نفر انتخاب شده است. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته است که دارای ۱۰۰ سؤال چهار گزینه ای با استفاده از مقیاس لیکرت تهیه شده است. روایی آن توسط بیست نفر از صاحب نظران تأیید و پایایی آن هم از طریق الفای کرنباخ محاسبه و ضریب پایایی ۰/۸۶ تعیین شد. نتایج به دست آمده نشان داد که مهم ترین راهکارهای توسعه کارآفرینی در آموزشکده‌های فنی و حرفه ای دانشگاه آزاد اسلامی در ابعاد، ایجاد فرهنگ کارآفرینی، ایجاد مدیریت کارآفرین، توسعه آموزش کارآفرینی، ایجاد ساختار کارآفرینانه، تجاری سازی تحقیقات، توسعه یادگیری مستمر، تأمین منابع مالی کارآفرینانه، بازاریابی کارآفرینانه و توسعه کارآفرینی از طریق منابع انسانی خلاق و نوآور در دانشگاه آزاد اسلامی می باشد.

واژه های کلیدی: توسعه، کارآفرینی، دانشگاه آزاد اسلامی، آموزش کارآفرینی

مقدمه

قرن بیست و یکم به عنوان قرن دانش معرفی شده است. در این عصر، سرمایه اصلی جوامع، دانش، مهارت و نگرش منابع انسانی آن ها است. برای این که این سرمایه در خدمت سعادت جامعه باشد، به قابلیت های کارآفرینی نیاز است. در حال حاضر، توسعه کارآفرینی هسته برنامه‌های توسعه کشورها است. از این رو، سرمایه گذاری در قابلیت های کارآفرینی منابع انسانی جایگاه ویژه ای دارد. انتظار می رود دانشگاه ها در توسعه قابلیت های کارآفرینی، نقش محوری ایفا نمایند. از دانشگاه ها انتظار می رود که در کشور یک جریان نوآوری و قابلیت های

---

* استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

کارآفرینی مورد نیاز جامعه را فراهم کنند. همچنین، دانشگاه می تواند قابلیت های کارآفرینی شامل دانش، مهارت و نگرش کارآفرینی را در دانش آموختگان ایجاد کند و دانش آموختگان به عنوان عاملان تغییر اجتماعی، این قابلیت ها را در جامعه ترویج دهند. امروزه، کارآفرینی دانشگاهی یک آرمان پیشرفته و جذاب برای آموزش عالی است. در دنیای رقابتی آینده، دانشگاه ها برای حفظ بقای خود راهی جز حرکت به سمت کارآفرینی دانشگاه ندارند. برای رسیدن به این منظور باید تغییراتی در فرآیندهای آموزشی و پژوهشی، ساختار، فرهنگ و شیوه و محتوای تعامل دانشگاه ها با بنگاه ها و دولت ایجاد شود.

واژه کارآفرینی^۱ به معنای «متعهد شدن» است. در واژه نامه وبستر: کارآفرین کسی است که متعهد می شود مخاطره های یک فعالیت اقتصادی را سازمان دهی، اداره و تقبل کند. اصطلاح کار آفرین در معنا و مفهوم فعلی را اولین بار ژوزف شومپیتر^۲ به کار برد. او را پدر علم کارآفرینی می نامند. برطبق نظر او «کارآفرین» نیروی محرکه اصلی در توسعه اقتصادی است و نقش وی عبارت است از نوآوری یا ایجاد ترکیب های تازه از مواد. (معینان، ۱۳۸۷)

در واقع کارآفرینی فرایند تأسیس و یا توسعه کسب و کار، بر مبنای یک فکر و ایده نو است. فرایندی که بتوان با استفاده از خلاقیت، عنصر جدیدی را همراه با ارزش جدید با استفاده از زمان، منابع، ریسک و به کارگیری دیگر عوامل به وجود آورد. کار آفرینی از محور های اصلی رشد و توسعه است و از نظر برنامه ریزی توسعه اقتصادی و توسعه پایدار دارای اهمیت است؛ زیرا:

- ۱ - موجب ایجاد اشتغال می شود.
  - ۲ - باعث افزایش سود سرمایه گذاران می گردد.
  - ۳ - موجب دگرگونی ارزش ها و تحول ماهیت آن ها می شود.
  - ۴ - ارزش های تازه ای به وجود می آورد.
  - ۵ - موجب پر شدن خلاء ها و شکاف های بازار کار می گردد.
- یعنی با توجه به دگرگونی شرایط بازار کار و فراهم شدن فرصت های تازه، تصمیم های تازه ای گرفته می شود و موجب گذر از رکود اقتصادی، جبران عقب ماندگی های اقتصادی و

آسان شدن روند رشد و توسعه کشور می شود. عوامل و شرایط لازم برای تولید کالاها، محصولات و بازاریابی آن ها فراهم می سازد. کارآفرینی به هنگام بحران و ناتوانی بخش خصوصی در ایجاد اشتغال می تواند:

- ۱- باعث جلوگیری از پس روی اقتصاد و باعث تامین رفاه اجتماعی شود.
- ۲ - موجب رقابت صنایع به ویژه صنایع مشابه داخل با یکدیگر و سرانجام موجب بهبود و بالا رفتن کیفیت کالاها شود.
- ۳ - باعث تقویت و تکامل صنایع داخلی گردد.

بدین ترتیب زمینه رقابت صنایع داخلی و خارجی فراهم می آید و سرانجام کار آفرینی موجب به وجود آمدن محصولات، خدمات، روش ها، سیاست ها، افکار و راهکارهای نو برای حل مشکلات جامعه می شود. (سلیمی و عبدی، ۱۳۸۷)

پیدایش دانشگاه ها با هدف کسب دانش و دستیابی به حقایق هستی منشاء بروز تحولات بسیاری در جوامع انسان بوده است. با گسترش دانشگاه ها نه تنها نیروی انسانی مورد نیاز جامعه تربیت شده است، بلکه زیرساخت های فکری و فرهنگی جامعه برای برخورداری از روش های و فناوری های نو فراهم شده است. یکی از این تحولات توسعه کارآفرینی می باشد. دانشگاه در توسعه کارآفرینی نقش تعیین کننده دارد. ایجاد و توسعه کار آفرین در نظام آموزشی و تبدیل آن به فرهنگی نهادی شده، مستلزم شناسایی و تعیین سیاست ها و اصولی است که راهکارهای مربوطه را نشان می دهد.

انگیزه ایجاد دانشگاه، یک علت غایی است که معطوف به کارکرد و نتیجه آن است. امروزه چهار وظیفه اصلی برای دانشگاه: آموزش، پژوهش، تربیت نیروی انسانی ماهر و توسعه فرهنگی جامعه وجود دارد. بنابراین، دانشگاه فکر تولید می کند، اندیشه ها را نقد و اصلاح می کند و با تامین نیروی انسانی کافی و متخصص، توسعه و تکامل جامعه را طراحی می کند. با این وصف امروزه، هیچ جامعه ای پیدا نمی شود که به دانشگاه احتیاج نداشته باشد. دانشگاه ها محور و مدار توسعه در جوامع امروزی هستند که با بررسی و شناخت مسائل فرهنگی از سویی و از سوی دیگر به دلیل جمعیت بالای دانشجویی و توجه به سرنوشت

دانشجویان، بحث شناخت مسائل فرهنگی در دانشگاه ها اهمیت ویژه ای پیدا می کند (محسنی، ۱۳۸۳).

دولت ها براساس نیازها و شرایط کشورهائشان هدف های مختلفی را از حمایت کارآفرینی دنبال می کنند. مهم ترین اهدافی که غالباً در برنامه های توسعه کارآفرینی آورده می شوند، عبارتند از (سیمون^۱ ۱۹۹۸ و اگور^۲ ۱۹۹۲)

- **افزایش اشتغال:** از مهم ترین نتایج برنامه های توسعه کارآفرینی افزایش اشتغال در جامعه است. هر قدر امکان کارآفرینی در جامعه بالاتر رود، به همان میزان افراد کارآفرین بیشتری می توانند بنگاه های متعلق به خود را تأسیس کرده و علاوه بر ایجاد اشتغال برای خود، تعدادی نیروی دیگر را نیز به خدمت گیرند.

- **توسعه اقتصادی:** افزایش تعداد شرکت های فعال در اقتصاد یکی از معیارهای سنجش توسعه اقتصادی به شمار می رود. مطالعات نشان داده است که رابطه مثبتی بین تعداد شرکت های فعال در اقتصاد و میزان تولید ثروت در جامعه وجود دارد.

- **افزایش رقابت در اقتصاد و توسعه کارآیی بازار:** هر قدر تعداد شرکت های فعال در اقتصاد بیشتر شود، رقابت در صنعت بیشتر شده و کارایی اقتصادی افزایش می یابد. افزایش رقابت موجب استفاده بهینه از منابع و بهبود قیمت و کیفیت خدمات و کالاهای ارائه شده به مشتریان می شود.

- **افزایش نوآوری و توسعه انتشار فناوری:** تکنولوژی از طریق بنگاه های اقتصادی توسعه یافته و کاربردی می شود. توسعه کسب و کارهای کوچک باعث می شود تا استفاده خلاقانه و نوآورانه از فناوری بیشتر شده و فناوری نیز از طریق مسیر کاربردی انتشار بیشتری یابد.

- **کمک به افزایش صادرات:** کشورهایی که رویکرد افزایش صادرات را در اقتصاد خود دنبال می کنند، از طریق حمایت از کسب و کارهای کوچک و واحدهای کارآفرینانه فرصت ورود به بازار بین المللی و عرضه محصولات و خدمات این نوع شرکت ها را تسهیل می کنند که در کل به نفع صادرات کشور است.

- دست یابی به توسعه منطقه ای: در برخی موارد دولت ها از ابزار توسعه کارآفرینی برای اهداف توسعه اقتصادی - اجتماعی منطقه ای (خصوصاً مناطق محروم) و رفع تبعیض بین افراد مختلف جامعه بهره می برند .

- کاهش انحصار شرکت های بزرگ و تمرکززدایی: شرکت های کوچک، انحصار شرکت های بزرگ را کاهش داده، خدمات مکمل برای آن ها ارائه می کنند و تلاطم های موجود در اقتصاد مدرن را کاهش می دهند.

- افزایش مشارکت بخش خصوصی در اقتصاد: افزایش تعداد کسب و کارهای کوچک و متوسط ها باعث افزایش تعداد مالکان خصوصی شده و مشارکت عموم مردم را در اقتصاد افزایش می دهد .

حسن مرادی (۱۳۸۲) در تحقیق خود درمورد، توسعه کار آفرینی در نظام آموزشی نشان داد که اصول توسعه کار آفرینی در نظام آموزشی عبارتند از: تدوین اهداف و سیاست های کار آفرینانه، انعطاف پذیری، جامعیت و هماهنگی، تمرکز زدایی، خود گردانی و استقلال، تعامل با محیط، تاکید بر کیفیت، شکوفاسازی استعداد و خلاقیت، تغییر و تحول مشارکت، تشویق و پاداش، نظارت و ارزشیابی مستمر می باشد.

حسینی لرگانی و همکاران (۱۳۸۷) در تحقیقی با عنوان «آموزش کارآفرینی در هزاره جدید، زیر ساختی برای اشتغال دانش آموختگان آموزش عالی» نتایج نشان داد که جهت آموزش و توسعه کارآفرینی، به چهار عامل آموزشی، پژوهشی، عوامل سیاسی، عوامل فنی - راهبردی و عوامل فرهنگی به شرح زیر باید توجه نمود:

عوامل آموزشی، پژوهشی: آموزش سبک تفکر، برگزاری کارگاه و سمینارهایی با موضوع کارآفرینی و جهانی شدن تربیت نیروهایی با تفکر و خصیصه کارآفرینی.

عوامل سیاسی: گسترش مراکز تحقیق و توسعه مراکز رشد، تدوین راهبردهای به منظور ارتباط هر چه بیشتر صنعت و دانشگاه، همسویی و پویایی سیاست گذاران و برنامه ریزی های آموزشی و پژوهشی دانشگاه با ادبیات کارآفرینی در جهانی شدن و ارتباط و همکاری های علنی با مراکز آموزشی و پژوهشی کشورهای توسعه یافته.

عوامل فنی- راهبردی: گردآوری نیروی انسانی متخصص و تبادل استاد و دانشجو، ارتقای زیر ساخت های فناوری، گردآوری و توسعه منابع اطلاعاتی در زمینه کارآفرینی، استفاده از ابزارهای الکترونیک در جهت کارآفرینی.

عوامل فرهنگی: آموزش و ارتقای فرهنگ کارآفرین و تاکید بر سواد اطلاعاتی، تکریم و ارتقای جایگاه شخصیت های کارآفرین، آینده پژوهشی در راستای محورهای کارآفرینی و جهانی شدن، بومی سازی و تاکید بر نوآوری های درون زاد کارآفرینی.

قلی پور و همکاران (۱۳۷۸) در پژوهشی با عنوان تحلیل رابطه و تأثیر سرمایه اجتماعی بر کارآفرینی سازمانی، نتایج پژوهش وجود رابطه معنی دار بین سرمایه اجتماعی و ابعاد آن با کارآفرینی سازمانی را نشان می دهد. از این رو، نتیجه گرفت که بین سرمایه اجتماعی و کارآفرینی سازمانی رابطه مستقیمی برقرار است و افزایش یا کاهش سرمایه های اجتماعی تأثیر مستقیمی بر افزایش یا کاهش کارآفرینی خواهد داشت. همچنین نتایج نشان می دهد که افزایش توسعه کارآفرینی سازمانی مستلزم به کارگیری راهکارهایی چون توجه بیشتر به واحد تحقیق و توسعه، تشکیل یک معاونت جدید در سطح سازمان برای تولید و ارائه محصولات و خدمات جدید، آموزش افراد علاقمند به کارآفرینی، توجه به تشکیل تیم های کاری خودگردان و گروه های کاری برای پیگیری ایده های جدید و مانند آن است و در مقابل، می توان با افزایش روابط افقی و عمودی در سطح سازمان، فراهم کردن زمینه های بهبود اعتماد بین اعضا و مدیریت، برقراری ارتباط نزدیک بین مدیران و کارکنان از طریق رشد ناهمگنی و عدم جلوگیری از رشد شبکه های غیر رسمی، سرمایه های اجتماعی سازمان را ارتقا داد.

پرداختچی و همکاران (۱۳۸۷) در تحقیقی با هدف بررسی اثربخشی مدیریت در زمینه سازی برای بروز و پرورش کارآفرینی نشان داد، پنج شاخص اصلی برای کارآفرینی در نظر گرفته شدند که شامل خلاقیت و نوآفرینی، ریسک پذیری، مسئولیت پذیری، قدرت تصمیم گیری و مشارکت جویی بودند.

جیان گیوها و همکاران^۱ (۲۰۰۹) در پژوهشی باهدف بررسی کارآفرینی و نوآوری در چین بدین نتیجه دست یافتند که استقرار نظام تحقیق و توسعه در حال گسترش می باشد و این سیستم برنامه کارآفرینی را با نوآوری و خلاقیت تلفیق می کند. بنابراین، بکارگیری این رویکرد تحقیق و توسعه، موجب شده که خلاقیت و نوآوری از طریق کارآفرینی افزایش یابد. همچنین، نتایج وجود رابطه بین کارآفرینی و توانایی انسان را نشان می دهد و بکارگیری استراتژی تحقیق و توسعه موجب افزایش توانمندی منابع انسانی شده است.

شوالنور^۲ (۱۹۹۹) در تحقیق خود باهدف بررسی رابطه شبکه ها و ارتباط آن ها با کارآفرینی و بازاریابی نشان داد که شبکه سازی و بهره گیری از آن به عنوان ابزار مهم توسعه کارآفرینی و بازاریابی محسوب می شوند و شواهد بسیاری این موضوع را تأیید می کند. نابی گیولام^۳ (۲۰۰۸) در مطالعات خود درباره فارغ التحصیلان رشته کارآفرینی، آموزش و تربیت آن ها نشان داد که آموزش کارآفرینی در دنیا رو به رشد روزافزون است؛ اما تحقیقات و مطالعات کمی بر روی مفاهیم کلیدی کارآفرینی و سرمایه گذاری بر روی تعلیم و تربیت آن صورت گرفته است.

جیونگ، جی کیم^۴ (۲۰۰۸) در تحقیقات خود با عنوان «آموزش کارآفرینی در دبیرستان های هنگ کنک، امکانات و محدودیت ها» نشان داد که پنجاه درصد آزمودنی ها از وجود آموزش کارآفرینی در مدارس شان خبر داده اند و هشتاد درصد آن ها اجرای برنامه های آموزش کارآفرینی را مناسب می دانند. همچنین این مطالعه نشان می دهد که برنامه های کارآفرینی در هنگ کنک بسیار شبیه به غرب است و این شباهت از نظر اهداف، قوانین، محتوا و استراتژی های آموزشی می باشد.

چیگ مینگ یو^۵ و همکاران (۲۰۰۹) در تحقیقات خویش درباره اثر بخشی آموزش کارآفرینی در مالزی، نشان دادند که آموزش کارآفرینی در مالزی با انتظارات دانشجویان در

1 - Jianghuai
2 - Shaw Eleanor
3- Nabi Ghulam

4- Cheung Chi-Kim
5- Cheng Ming Yu

کسب مهارت همخوانی ندارد و سطح آگاهی دانشجویان در مورد این که کارآفرینی چیست؟ هم چنان پایین است.

سکیولا لنیو^۱ و همکاران (۲۰۱۰) در پژوهش های خویش پیرامون ارتقای آموزش کارآفرینی و نقش معلمان نشان دادند که معلمان تأکید به همکاری افراد جهت توسعه جامعه به ویژه تأکید بر کارآفرینی می کنند، اما بین اهداف و عملکردها در آموزش کارآفرینی، نوعی سردرگمی وجود دارد. هنگامی که از معلمان درخواست می شود که اهداف خود را معرفی کنند، آن ها عملکردها را تشریح می کنند.

سام ول^۲ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان «آموزش کارآفرینی: باز بینی اهداف، روش های آموزشی و شاخص های تأثیرگذار»، بدین نتیجه دست یافت که اگرچه پژوهشگران در مورد آموزش کارآفرینی در برخی از موارد اختلاف نظر دارند، اما در جهت یک چارچوب واحد از آموزش کارآفرینی همگرا می باشند. هنوز بین معلمان و دیگر افرادی که خواهان آموزش و توسعه کارآفرینی در جامعه هستند، وحدت نظر لازم وجود ندارد. باتوجه به آنچه گفته شد.

سوالات تحقیق

- ۱- راهکارهای ایجاد فرهنگ کارآفرینی در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟
- ۲- راهکارهای ایجاد مدیریت کارآفرینی در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟
- ۳- راهکارهای توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟
- ۴- راهکارهای ایجاد ساختار کارآفرینانه در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟
- ۵- راهکارهای تجاری سازی تحقیقات در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟
- ۶- راهکارهای توسعه یادگیری مستمر در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟
- ۷- راهکارهای تامین منابع مالی کارآفرینانه در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟
- ۸- راهکارهای بازاریابی کارآفرینانه در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟
- ۹- راهکارهای توسعه کارآفرینی از طریق منابع انسانی خلاق و نوآور در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟

هدف اصلی از مطالعه حاضر شناسایی راهکارهای توسعه کارآفرینی در آموزشکده های فنی و حرفه ای دانشگاه آزاد اسلامی می باشد.

روش تحقیق

روش تحقیق حاضر توصیفی از نوع پیمایشی است.

جامعه و نمونه آماری

تمامی رؤسای مراکز آموزشی و فرهنگی سما و رؤسا و معاونان آموزشکده های فنی و حرفه ای سما در سراسر کشور به تعداد ۳۴۵ نفر هستند. نمونه آماری هم با توجه به محدود بودن حجم جامعه آماری کلیه اعضای جامعه به روش سرشماری به عنوان نمونه آماری انتخاب شده است.

ابزار جمع آوری اطلاعات

پرسشنامه محقق ساخته است که دارای ۱۰۰ سؤال چهار گزینه ای با استفاده از مقیاس لیکرت تهیه شده است. این ابزار دارای ۹ بعد و ۱۰۰ مؤلفه هابه شرح زیر می باشد: بعد فرهنگ کارآفرینی دارای ۱۳ مؤلفه، بعد مدیریت و رهبری کارآفرینانه دارای ۱۲ مؤلفه، بعد آموزش کارآفرینی دارای ۱۵ مؤلفه، بعد ساختار سازمانی، دارای ۷ مؤلفه، بعد تجاری سازی تحقیقات دارای ۸ مؤلفه، بعد یادگیری مستمر سازمانی دارای ۱۷ مؤلفه، بعد تأمین منابع مالی و حمایتی کارآفرینانه، دارای ۸ مؤلفه، بعد بازاریابی کارآفرینانه، دارای ۱۰ مؤلفه، بعد کارکنان خلاق و نوآور دارای ۱۰ مؤلفه، طراحی شده است. روایی آن توسط بیست نفر از صاحب نظران تأیید و پایایی آن هم از طریق آلفای کرنباخ محاسبه و ضریب پایایی ۰/۸۶ تعیین شد. داده های به دست به کمک آمار توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و مشخصه های آماری از جمله میانگین، میانه، مد، انحراف استاندارد، واریانس، کشیدگی، چولگی، کمینه، بیشینه نمرات محاسبه گردید.

یافته های پژوهش

نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل داده ها در جهت پاسخگویی به سوالات تحقیق به شرح زیر می باشد:

۱- راهکارهای ایجاد فرهنگ کارآفرینی در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟

جدول ۱. مشخصه های آماری نمره های به دست آمده در بعد فرهنگ کارآفرینی

ردیف	مؤلفه های فرهنگ کارآفرینی	میانگین	میانه	مد	انحراف استاندارد	واریانس	کشدگی	چولگی	کمینه	بیشینه
۱	حمایت از ریسک پذیری در همه بخش ها	۳/۰۳	۳/۰۰	۳	۰/۸۶۸	۰/۵۹۰	-۱/۲۰۰	۳/۴۲۷	۰	۴
۲	حمایت از نوآوری در همه بخش ها	۳/۶۷	۴/۰۰	۴	۰/۴۸۴	۰/۲۳۵	-۰/۸۸	-۰/۸۰۸	۲	۴
۳	تشویق کار تیمی	۳/۳۲	۳/۰۰	۳	۰/۶۱۶	۰/۳۷۹	-۰/۳۳۱	-۰/۶۵۱	۲	۴
۴	حساسیت نسبت به رقبا	۲/۶۵	۳/۰۰	۳	۰/۷۵۷	۰/۵۷۳	۰/۱۲۳	-۰/۴۹۹	۱	۴
۵	تحمل اختلاف نظرها	۳/۰۵	۳/۰۰	۳	۰/۸۷۴	۰/۷۶۴	-۱/۰۹۱	۱/۶۱۷	۰	۴
۶	قدردانی از افراد دارای ایده نو	۳/۶۵	۴/۰۰	۴	۰/۶۵۷	۰/۴۳۱	-۱/۶۵۲	۱/۳۰۵	۲	۴
۷	پاداش بر اساس عملکرد	۳/۵۹	۴/۰۰	۴	۰/۷۰۸	۰/۵۰۲	-۲/۰۳۱	۴/۳۳۱	۱	۴
۸	تحمل ابهام	۲/۷۹	۳/۰۰	۳	۰/۹۰۸	۰/۸۲۴	-۰/۵۶۹	۰/۴۱۰	۰	۴
۹	رقابت جویی داخلی برای تحقیق	۲/۹۲	۳/۰۰	۳	۰/۷۹۸	۰/۶۳۶	-۰/۹۴۸	۲/۰۲۹	۰	۴
۱۰	ارزش و پاداش دادن به یادگیری	۳/۳۹	۳/۰۰	۳	۰/۵۲۵	۰/۲۷۵	۰/۰۶۶	-۱/۱۶۳	۲	۴
۱۱	تعهد به کیفیت	۳/۴۶	۴/۰۰	۴	۰/۰۵	۰/۳۶۶	-۰/۱۳۲	-۰/۵۳۹	۲	۴
۱۲	احساس رضایت از کارها	۱/۷۵	۲/۰۰	۱	۰/۸۵۶	۰/۷۳۳	۰/۹۰۸	۰/۰۰۰	۱	۴
۱۳	نظارت توام با آزادی عمل در تمامی سطوح سازمانی	۳/۲۹	۳/۰۰	۳	۰/۸۶۸	۰/۵۹۰	-۱/۷۰۶	۵/۲۲۱	۰	۴

داده های مندرج در جدول شماره (۱) نشان می دهد که مهم ترین راهکارهای ایجاد فرهنگ کارآفرینی در دانشگاه به ترتیب درجه اهمیت عبارتند از: حمایت از نوآوری در همه بخش ها، قدردانی از افراد دارای ایده نو، پاداش بر اساس عملکرد، تعهد به کیفیت، ارزش و پاداش دادن به یادگیری، تشویق کار تیمی، نظارت توام با آزادی عمل در تمامی سطوح سازمانی، تحمل اختلاف نظرها، حمایت از ریسک پذیری در همه بخش ها می باشد.

۲- راهکارهای ایجاد مدیریت کارآفرینی در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟

جدول ۲. مشخصه های آماری نمره های به دست آمده در بعد مدیریت و رهبری کارآفرینانه

ردیف	مؤلفه های مدیریت و رهبری کارآفرینانه	میانگین	میانه	مد	انحراف استاندارد	واریانس	کشیگی	چولگی	کمینه	بیشینه
۱	ایجاد چشم انداز مشترک در آموزشکده	۱/۸۳	۲/۰	۲	۰/۷۱۳	۰/۵۰۸	۰/۶۱۲	۰/۳۵۰	۱	۴
۲	وجود مدیران دارای روحیه ریسک پذیری	۳/۴۱	۳/۰	۴	۰/۶۴۰	۰/۴۱۰	-۰/۶۳۲	-۰/۵۷۸	۲	۴
۳	وجود مدیران دارای روحیه تحمل شکست	۳/۱۹	۳/۰	۳	۰/۶۶۶	۰/۴۴۴	-۰/۲۳۶	-۰/۷۷۷	۲	۴
۴	وجود مدیران دارای مهارت های کار تیمی	۳/۳۶	۳/۰	۳	۰/۶۱۹	۰/۳۸۴	-۰/۴۱۴	-۰/۶۵۹	۲	۴
۵	برخورداری مدیران از روحیه خلاقیت و نوآوری	۳/۶۲	۴/۰	۴	۰/۸۲۸	۰/۶۸۵	-۲/۷۰۷	۷/۶۱۲	۰	۴
۶	مدیران آینده نگر و تمایل به پیشگامی	۳/۴۵	۳/۰	۴	۰/۵۶۸	۰/۳۲۲	-۰/۴۱۵	-۰/۷۹۲	۲	۴
۷	افق زمانی بلند مدت در ارزیابی عملکردها	۳/۰۹	۳/۰	۳	۰/۷۲۶	۰/۵۲۷	-۰/۸۲۲	۱/۱۵۷	۱	۴
۸	مدیران دارای روحیه برون گرایی و سازگاری با محیط	۳/۱۸	۳/۰	۳	۰/۷۵۷	۰/۵۷۳	-۰/۵۷۱	۰/۲۶۲	۱	۴
۹	داشتن برنامه استراتژیک توسعه کارآفرینی در آموزشکده	۳/۴۵	۴/۰	۴	۰/۸۲۸	۰/۶۸۵	-۱/۴۲۲	۱/۱۷۷	۱	۴
۱۰	رهبری مبتنی بر فرصت ها در بخش های مختلف آموزشکده	۳/۱۶	۳/۰	۴	۰/۸۶۸	۰/۷۵۴	-۱/۱۰۳	۱/۷۵۲	۰	۴
۱۱	رهبری مبتنی بر نتایج در بخش های مختلف آموزشکده	۳/۰۶	۳/۰	۳	۰/۷۲۷	۰/۵۲۸	-۰/۳۸۹	-۰/۱۸۳	۱	۴
۱۲	آزادی عمل مدیران	۳/۱۹	۳/۰	۴	۰/۹۷۱	۰/۹۴۲	-۱/۳۶۴	۱/۵۶۸	۰	۴

داده های مندرج در جدول شماره (۲) نشان می دهد که مهم ترین راهکارهای ایجاد مدیریت کارآفرینی در دانشگاه آزاد اسلامی به ترتیب درجه اهمیت عبارتند از: برخورداری مدیران از روحیه خلاقیت و نوآوری، مدیران آینده نگر و تمایل به پیشگامی، داشتن برنامه استراتژیک توسعه کارآفرینی، وجود مدیران دارای روحیه ریسک پذیری، وجود مدیران دارای مهارت های کار تیمی، آزادی عمل مدیران وجود مدیران دارای روحیه تحمل شکست، مدیران دارای روحیه برون گرایی و سازگاری با محیط، رهبری مبتنی بر فرصت ها در بخش های مختلف، افق زمانی بلند مدت در ارزیابی عملکردها، رهبری مبتنی بر نتایج در در بخش های مختلف می باشد.

۳- راهکارهای توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟

جدول ۳. مشخصه های آماری نمره های به دست آمده در بعد آموزش کارآفرینی

ردیف	مؤلفه های توسعه کارآفرینی	میانگین	میانه	مد	انحراف استاندارد	واریانس	کشیدگی	چولگی	کمینه	بیشینه
۱	تناسب محتوای مواد آموزشی با نیاز جامعه	۱/۳۵	۱/۰۰	۱	۰/۷۵۷	۰/۵۷۳	۱/۷۲۰	۲/۵۸۸	۰	۴
۲	آموزش مهارت های ایجاد کسب و کار	۱/۴۶	۱/۰۰	۱	۰/۶۶۳	۰/۴۴۰	۱/۱۳۴	۰/۰۶۶	۱	۳
۳	تاکید بر روش آموزش حل مساله	۳/۲۴	۳/۰۰	۳	۰/۷۰۶	۰/۴۹۸	-۰/۳۸۱	-۰/۹۴۵	۲	۴
۴	تاکید بر روش آموزش گروهی	۳/۱۸	۳/۰۰	۳	۰/۸۲۸	۰/۶۸۶	-۱/۶۹۵	۴/۱۴۷	۰	۴
۵	تاکید بر روش آموزش ترکیبی	۳/۰۲	۳/۰۰	۳	۰/۸۲۱	۰/۶۷۴	-۱/۲۰۴	۲/۶۳۵	۰	۴
۶	تاکید بر آموزش مهارت های عملی	۱/۴۰	۱/۰۰	۱	۰/۵۶۷	۰/۳۲۱	۱/۰۵۶	۰/۱۲۳	۱	۳
۷	استفاده از تجارب کارآفرینان موفق در آموزش	۳/۶۱	۴/۰۰	۴	۰/۵۳۱	۰/۲۸۲	-۰/۸۸۶	-۰/۳۶۰	۲	۴
۸	ارزیابی برنامه های آموزش کارآفرینی	۳/۲۲	۳/۰۰	۳	۰/۶۳۳	۰/۴۰۰	-۰/۲۱۷	-۰/۶۲۶	۲	۴
۹	ارائه دوره کارآفرینی به عنوان یک دوره مجزای تحصیلی	۱/۹۲	۲/۰۰	۱	۰/۹۱۳	۰/۸۳۴	۰/۶۴۰	-۰/۵۴۲	۱	۴
۱۰	ارائه چند واحد درسی در کنار دروس رشته های مختلف	۲/۰۳	۲/۰۰	۱	۰/۹۵۴	۰/۹۱۰	۰/۵۱۶	-۰/۷۵۴	۱	۴
۱۱	ارائه مفاهیم کارآفرینی به عنوان بخشی از سرفصل دروس	۳/۰۷	۳/۰۰	۳	۰/۸۵۷	۰/۷۳۴	-۰/۵۴۴	-۰/۵۱۸	۱	۴
۱۲	آموزش مهارت های فنی (نوشتن، گوش کردن و...)	۱/۷۷	۲/۰۰	۲	۰/۶۵۷	۰/۴۳۲	۰/۲۸۶	-۰/۷۴۴	۱	۴
۱۳	آموزش مهارت های مدیریتی (بازاریابی، مدیریت مالی و...)	۳/۳۱	۳/۰۰	۳	۰/۶۴۲	۰/۴۱۳	-۰/۳۹۵	-۰/۶۹۹	۲	۳
۱۴	آموزش مهارت های فردی (ریسک پذیری، نوآوری و...)	۳/۴۸	۴/۰۰	۴	۰/۶۳۱	۰/۳۹۸	-۰/۸۲۹	-۰/۳۳۹	۲	۴
۱۵	آموزش مهارت های تئوریت و اداره کسب و کار (مدیریت منابع انسانی، خطری پذیری، مالی و حسابداری، و غیره)	۳/۲۸	۳/۰۰	۴	۰/۷۸۸	۰/۶۲۲	-۰/۷۷۳	-۰/۲۷۴	۱	۴

داده های مندرج در جدول شماره (۳) نشان می دهد که مهم ترین راهکارهای توسعه آموزش کارآفرینی در دانشگاه آزاد اسلامی به ترتیب درجه اهمیت عبارتند از: استفاده از تجارب کارآفرینان موفق در آموزش، آموزش مهارت های فردی (ریسک پذیری، نوآوری و...)، آموزش مهارت های مدیریتی (بازاریابی، مدیریت مالی و...)، آموزش مهارت های تثبیت و اداره کسب و کار (مدیریت منابع انسانی، خطرپذیری، مالی و حسابداری، و غیره)، ارزیابی برنامه های آموزش کارآفرینی، تاکید بر روش آموزش حل مساله، تاکید بر روش آموزش گروهی، ارائه مفاهیم کارآفرینی به عنوان بخشی از سرفصل دروس، تاکید بر روش آموزش ترکیبی می باشد.

۴- راهکارهای ایجاد ساختار کارآفرینانه در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟

جدول ۴. مشخصه های آماری نمره های به دست آمده در بعد ساختار سازمانی

ردیف	مؤلفه های توسعه کارآفرینی	میانگین	میانه	مد	انحراف استاندارد	واریانس	کشیگی	چولگی	کمینه	بیشینه
۱	کم بودن پرسنل ستادی نسبت به کل پرسنل	۲/۶۸	۳/۰۰	۳	۰/۷۲۹	۰/۵۳۲	-۰/۰۴۸	-۰/۳۰۸	۱	۴
۲	بروکراسی پایین	۳/۱۸	۳/۰۰	۴	۰/۹۲۸	۰/۸۶۱	-۱/۱۷۶	۱/۳۷۵	۰	۴
۳	استقلال دانشگاهی	۳/۴۱	۴/۰۰	۴	۰/۷۸۲	۰/۶۱۲	-۱/۳۷۰	۱/۵۵۳	۱	۴
۴	رسمیت کمتر	۲/۸۸	۳/۰۰	۳	۰/۷۷۵	۰/۶۰۰	-۰/۵۰۳	۰/۱۱۴	۱	۴
۵	ایجاد و توسعه فن آوری اطلاعات و ارتباطات دانشگاه (ارتباطات کارکنان، منابع اطلاعات در سراسر سازمان، سیستم اطلاعات مدیریت و غیره)	۳/۴۳	۴/۰۰	۴	۰/۶۳۲	۰/۳۹۹	-۰/۶۴۱	-۰/۵۵۴	۲	۴
۶	سلسله مراتب تخت و منعطف	۱/۹۱	۲/۰۰	۲	۰/۵۹۶	۰/۳۵۶	-۰/۵۸۴	۱/۵۰۹	۰	۳
۷	توسعه دوره های بین رشته ای	۳/۱۲	۳/۰۰	۳	۰/۷۲۱	۰/۵۲۰	-۰/۱۸۸	-۱/۰۶۱	۲	۴

داده های مندرج در جدول شماره (۴) نشان می دهد که مهم ترین راهکارهای ایجاد ساختار کارآفرینانه در دانشگاه آزاد اسلامی به ترتیب درجه اهمیت عبارتند از: ایجاد و توسعه فن آوری اطلاعات و ارتباطات دانشگاه (ارتباطات کارکنان، منابع اطلاعات در سراسر سازمان، سیستم اطلاعات مدیریت و غیره، استقلال دانشگاهی، بروکراسی پایین، توسعه دوره های بین رشته ای، کم بودن پرسنل ستادی نسبت به کل پرسنل، رسمیت کمتر می باشد.

۵- راهکارهای تجاری سازی تحقیقات در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟

جدول ۵. مشخصه های آماری نمره های به دست آمده در بعد تجاری سازی تحقیقات

ردیف	مؤلفه های توسعه کارآفرینی	میانگین	میانه	مد	انحراف استاندارد	واریانس	کشدگی	چولگی	کمینه	بیشینه
۱	راه انداز شرکت های دانشگاهی	۳/۲۸	۳/۰۰	۳	۰/۷۶۴	۰/۵۸۳	-۱/۰۲۰	۰/۹۵۴	۱	۴
۲	انجام پژوهش با توجه به نیاز صنایع و شرکت های اقتصادی در سطح منطقه، استان و کشور	۳/۶۲	۴/۰۰	۴	۰/۶۵۸	۰/۴۳۳	-۱/۸۹۷	۳/۶۲۴	۱	۴
۳	انجام تحقیقات مشترک دانشگاه با صاحبان صنایع و شرکت ها	۳/۶۶	۴/۰۰	۴	۰/۶۱۶	۰/۳۸۰	-۲/۰۸۱	۴/۹۹۱	۱	۴
۴	کاربردی کردن نتایج تحقیقات دانشگاهی	۳/۷۴	۴/۰۰	۴	۰/۵۵۱	۰/۳۰۴	-۲/۶۹۴	۹/۱۳۸	۱	۴
۵	تجاری کردن ایده های مخترعان و مبتکران	۳/۶۰	۴/۰۰	۴	۰/۶۵۲	۰/۴۲۴	-۱/۸۰۳	۳/۴۵۲	۱	۴
۶	امتیاز ثبت اختراع و مجوز دهی	۳/۳۲	۳/۰۰	۳	۰/۶۹۹	۰/۴۸۹	-۰/۸۵۷	۰/۷۰۴	۱	۴
۷	تاسیس شرکت های سرمایه گذاری مشترک دانشگاه با صاحبان صنایع	۱/۶۴	۱/۵۰	۱	۰/۷۳۹	۰/۵۴۶	۰/۹۶۸	۰/۴۴۲	۱	۴
۸	وجود سیستم پاداش دهی برانگیزاننده عملکردهای مربوط به حقوق مالکیت فکری	۳/۶۰	۳/۰۰	۴	۱/۲۸۵	۱/۶۵۰	۵/۰۸۶	۳۱/۵۰۳	۲	۱۲

داده های مندرج در جدول شماره (۵) نشان می دهد که مهم ترین راهکارهای تجاری سازی تحقیقات در دانشگاه آزاد اسلامی به ترتیب درجه اهمیت عبارتند از: کاربردی کردن نتایج تحقیقات دانشگاهی، انجام تحقیقات مشترک دانشگاه با صاحبان صنایع و شرکت ها، انجام پژوهش با توجه به نیاز صنایع و شرکت های اقتصادی در سطح منطقه، استان و کشور، وجود سیستم پاداش دهی برانگیزاننده عملکردهای مربوط به حقوق مالکیت فکری، تجاری کردن ایده های مخترعان و مبتکران، امتیاز ثبت اختراع و مجوز دهی، راه اندازی شهرک های دانشگاهی می باشد.

۶- راهکارهای توسعه یادگیری مستمر در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟

جدول ۶. مشخصه های آماری نمره های به دست آمده در بعد یادگیری مستمر سازمانی

ردیف	مؤلفه های توسعه کارآفرینی	میانگین	میانه	مد	انحراف استاندارد	واریانس	کشیستگی	چولگی	کمینه	بیشینه
۱	یادگیری فردی مستمر اعضای هیات علمی	۳/۲۹	۳/۰۰	۳	۰/۷۱۳	۰/۵۰۹	-۱/۷۲۰	۶/۳۴۱	۰	۴
۲	یادگیری فردی مستمر دانشجویان	۳/۰۹	۳/۰۰	۳	۰/۹۱۴	۰/۸۳۶	-۱/۰۹۵	۱/۲۵۷	۰	۴
۳	یادگیری فردی مستمر کارکنان غیر هیات علمی	۲/۹۰	۳/۰۰	۳	۰/۹۱۶	۰/۸۳۸	-۱/۰۵۰	۱/۸۱۳	۰	۴
۴	یادگیری فردی مستمر مدیران دانشگاهی	۳/۱۴	۳/۰۰	۳	۰/۹۳۷	۰/۸۷۸	-۱/۴۵۸	۲/۷۰۹	۰	۴
۵	یادگیری تیمی دانشجویان	۳/۳۲	۳/۰۰	۴	۰/۸۲۸	۰/۶۸۶	-۱/۴۳۹	۲/۸۷۵	۰	۴
۶	یادگیری تیمی اعضای هیات علمی	۳/۱۶	۳/۰۰	۴	۱/۰۰۷	۱/۰۱۴	-۱/۳۹۷	۱/۸۵۰	۰	۴
۷	یادگیری تیمی مدیران دانشگاهی	۳/۲۷	۳/۰۰	۴	۰/۸۳۳	۰/۶۹۵	-۱/۳۰۴	۲/۴۴۹	۰	۴
۸	یادگیری تیمی کارکنان	۳/۱۱	۳/۰۰	۳	۰/۹۲۰	۰/۸۴۷	-۱/۴۵۴	۲/۸۸۵	۰	۴
۹	وجود تیم های بهبود مستمر و روش های فرآیندهای مختلف مرتبط با کارکردهای دانشگاه	۳/۰۷	۳/۰۰	۳	۰/۹۱۰	۰/۸۲۹	-۱/۵۹۲	۳/۳۲۵	۰	۴
۱۰	وجود انواع یادگیری سازمانی در دانشگاه	۳/۱۰	۳/۰۰	۳	۰/۸۹۷	۰/۸۰۵	-۱/۱۵۲	۱/۵۴۵	۰	۴
۱۱	استفاده از مهارت های یادگیری سازمانی برای توسعه یادگیری	۳/۱۲	۳/۰۰	۴	۰/۹۲۵	۰/۸۵۶	-۰/۹۶۷	۰/۷۹۰	۰	۴
۱۲	تولید مستمر دانش در دانشگاه	۳/۲۵	۳/۰۰	۳	۰/۷۹۵	۰/۶۳۲	-۱/۵۹۱	۴/۱۱۸	۰	۴
۱۳	انتشار مستمر دانش در دانشگاه	۳/۳۰	۳/۰۰	۴	۰/۸۰۸	۰/۶۵۳	-۱/۴۳۸	۳/۲۲۰	۰	۴
۱۴	ذخیره مستمر دانش در آموزشکده	۲/۸۰	۳/۰۰	۳	۰/۸۱۴	۰/۶۶۳	-۰/۶۲۳	۱/۱۴۰	۰	۴
۱۵	به اشتراک گذاشتن یادگیری ها در تمامی سطوح	۳/۳۱	۴/۰۰	۴	۰/۸۹۴	۰/۷۹۹	-۱/۶۳۹	۲/۸۹۶	۰	۴
۱۶	بکارگیری و توسعه فن آوری های نوین یادگیری	۳/۴۳	۴/۰۰	۴	۰/۷۵۶	۰/۵۷۱	-۱/۹۱۹	۵/۸۰۵	۰	۴
۱۷	جمع آوری مستمر دانش از سایر موسسات و دانشگاه ها	۳/۲۱	۳/۰۰	۳	۰/۸۲۱	۰/۶۷۴	-۱/۳۲۳	۲/۶۳۲	۰	۴

داده های مندرج در جدول شماره (۶) نشان می دهد که مهم ترین راهکارهای توسعه یادگیری مستمر در دانشگاه آزاد اسلامی به ترتیب درجه اهمیت عبارتند از: یادگیری فردی مستمر دانشجویان، یادگیری تیمی دانشجویان، به اشتراک گذاشتن یادگیری ها در تمامی سطوح، وجود انواع یادگیری سازمانی در دانشگاه، یادگیری تیمی اعضای هیات علمی، جمع آوری مستمر دانش از سایر موسسات و دانشگاه ها، یادگیری فردی مستمر مدیران دانشگاهی، استفاده از مهارت های یادگیری سازمانی برای توسعه یادگیری، انتشار مستمر دانش در دانشگاه، یادگیری تیمی کارکنان، وجود تیم های بهبود مستمر روش ها و فرآیندهای مختلف مرتبط با کارکردهای دانشگاه، یادگیری تیمی اعضای هیات علمی می باشد.

۷- راهکارهای تامین منابع مالی کارآفرینانه در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟

جدول شماره ۷. مشخصه های آماری نمره های به دست آمده در بعد تامین منابع مالی و حمایتی کارآفرینانه

بیشینه	کمینه	جولگی	کشیدگی	واریانس	انحراف استاندارد	مد	میانه	میانگین	مؤلفه های توسعه کارآفرینی	رتبه
۴	۰	۰/۶۵۹	۱/۰۱۸	۰/۵۷۰	۰/۷۵۵	۱	۱/۰۰	۱/۵۳	تامین مالی طرح های نو	۱
۴	۰	۲/۲۳۰	۱/۲۲۳	۰/۴۵۸	۰/۶۷۷	۱	۱/۰۰	۱/۴۶	تسهیل درفرآیند تخصیص بودجه ایده های نو	۲
۴	۰	۳/۸۴۶	-۱/۶۷۶	۰/۶۵۴	۰/۸۰۸	۴	۳/۰۰	۳/۳۵	استقلال مالی دانشگاه	۳
۴	۰	۰/۶۵۵	۰/۶۵۸	۰/۵۳۱	۰/۷۲۹	۲	۲/۰۰	۱/۶۷	تنوع تامین بودجه(درآمد حق تالیف از امتیاز و اختراع وغیره)	۴
۴	۰	۲/۴۶۹	-۱/۴۱۹	۰/۷۳۷	۰/۸۵۸	۴	۳/۰۰	۳/۲۵	وجود مراکز رشد دانشگاهی	۵
۴	۰	۱/۷۵۹	۱/۰۰۴	۰/۴۴۲	۰/۶۶۴	۱	۱/۰۰	۱/۴۹	وجود پارک های علمی فناوری	۶
۴	۰	۴/۷۰۹	-۱/۸۱۱	۰/۶۱۴	۰/۷۸۴	۴	۴/۰۰	۳/۳۹	وجود شهرک های علمی	۷
۴	۰	۱/۷۶۳	-۱/۴۷۹	۰/۸۹۶	۰/۹۴۷	۴	۴/۰۰	۳/۳۱	یافتن حامیان بخش خصوصی به منظور توسعه کارآفرینی	۸

داده های مندرج در جدول شماره(۷) نشان می دهد که مهم ترین راهکارهای تامین منابع مالی کارآفرینانه در دانشگاه آزاد اسلامی به ترتیب درجه اهمیت عبارتنداز: وجود شهرک های علمی، استقلال مالی دانشگاه، یافتن حامیان بخش خصوصی به منظور توسعه کارآفرینی، وجود مراکز رشد دانشگاهی می باشد.

۸-هکارهای بازاریابی کارآفرینانه در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟

جدول ۸. مشخصه های آماری نمره های به دست آمده در بعد بازاریابی کارآفرینانه

ردیف	مؤلفه های توسعه کارآفرینی	میانگین	میانه	مد	انحراف استاندارد	واریانس	کشیدگی	چولگی	کمینه	بیشینه
۱	شناسایی نیازهای مشتریان درونی	۳/۲۱	۳/۰۰	۳	۰/۸۱۳	۰/۶۶۱	-۰/۸۹۶	۰/۳۵۰	۱	۴
۲	شناسایی نیازهای مشتریان بیرونی	۳/۴۹	۴/۰۰	۴	۰/۶۳۶	۰/۴۰۵	-۰/۸۷۹	-۰/۲۷۹	۲	۴
۳	تعامل دانشگاه با دولت	۳/۳۶	۳/۰۰	۴	۰/۷۱۲	۰/۵۰۷	-۰/۶۳۹	-۰/۸۱۱	۲	۴
۴	شناسایی و ارزیابی عوامل محیط بازاریابی آموزشکده	۳/۲۴	۳/۰۰	۳	۰/۶۱۷	۰/۳۸۱	-۰/۲۰۶	-۰/۵۸۰	۲	۴
۵	تحقیق بازاریابی در مورد محصولات و خدمات دانشگاهی	۳/۲۵	۳/۰۰	۳	۰/۵۸۳	۰/۳۴۰	-۰/۰۹۵	-۰/۴۴۹	۲	۴
۶	تحلیل موقعیت فعالیت های کارآفرینانه آموزشکده	۳/۲۱	۳/۰۰	۳	۰/۷۸۰	۰/۶۰۹	-۰/۸۹۲	۰/۶۰۹	۱	۴
۷	وجود سیستم قیمت گذاری کالا و خدمات دانشگاهی	۳/۱۶	۳/۰۰	۳	۰/۷۵۲	۰/۵۶۵	-۰/۵۳۳	-۰/۲۵۷	۱	۴
۸	وجود سیستم شبکه های توزیع کالا و خدمات دانشگاهی	۳/۱۲	۳/۰۰	۳	۰/۸۰۴	۰/۶۴۷	-۰/۶۴۸	-۰/۰۸۷	۱	۴
۹	وجود سیستم تبلیغات موثر کالا و خدمات دانشگاهی	۳/۲۷	۳/۰۰	۳	۰/۷۳۵	۰/۵۴۱	-۰/۷۴۷	۰/۱۵۰	۱	۴
۱۰	تهیه ، اجرا و کنترل برنامه بازاریابی آموزشکده	۳/۲۹	۳/۰۰	۴	۰/۷۴۹	۰/۵۶۱	-۰/۷۸۵	۰/۰۷۰	۱	۴

داده های مندرج در جدول شماره (۸) نشان می دهد که مهم ترین راهکارهای بازاریابی کارآفرینانه در دانشگاه آزاد اسلامی به ترتیب درجه اهمیت عبارتند از: وجود سیستم قیمت گذاری کالا و خدمات دانشگاهی، وجود سیستم شبکه های توزیع کالا و خدمات دانشگاهی، تحلیل موقعیت فعالیت های کارآفرینانه دانشگاهی می باشد.

۹- راهکارهای توسعه کارآفرینی از طریق منابع انسانی خلاق و نوآور در دانشگاه آزاد اسلامی کدامند؟

جدول ۹. مشخصه های آماری نمره های به دست آمده در بعد بکارگیری کارکنان خلاق و نوآور

ردیف	مؤلفه های توسعه کارآفرینی	میانگین	میانه	مد	انحراف استاندارد	واریانس	کشیدگی	چولگی	کمینه	بیشینه
۱	هیات علمی دارای ویژگی نوآوری	۱/۳۶	۱/۰۰	۱	۰/۵۱۸	۰/۳۶۹	۰/۹۷۳	-۰/۲۲۸	۱	۳
۲	هیات علمی دارای ویژگی ریسک پذیری	۳/۳۲	۳/۰۰	۳	۰/۵۹۰	۰/۳۴۸	-۰/۱۳۰	-۰/۶۳۲	۲	۴
۳	هیات علمی دارای دانش کارآفرینی	۱/۴۵	۱/۰۰	۱	۰/۶۰۴	۰/۳۶۵	۱/۰۰۲	-۰/۰۰۸	۱	۳
۴	هیات علمی دارای مهارت مشاوره کارآفرینی	۱/۴۲	۱/۰۰	۱	۰/۵۶۴	۰/۳۱۸	۰/۹۵۲	-۰/۰۹۸	۱	۳
۵	هیات علمی دارای توانایی ایجاد محیط یادگیری کارآفرینی	۱/۳۵	۱/۰۰	۱	۰/۵۲۱	۰/۳۷۱	۰/۱۶۷	-۰/۹۸۹	۰	۲
۶	برخورداری اعضای هیات علمی از آزادی علمی	۳/۲۵	۳/۰۰	۴	۰/۷۸۱	۰/۶۱۰	-۰/۶۹۴	-۰/۳۱۹	۱	۴
۷	توانایی اعضای هیات علمی در ترکیب دانش نظری با نیازهای محیطی	۳/۵۲	۴/۰۰	۴	۰/۶۳۶	۰/۴۰۴	-۰/۹۶۱	-۰/۱۵۱	۲	۴
۸	کارکنان دارای ویژگی نوآوری	۳/۴۰	۳/۰۰	۴	۰/۶۹۷	۰/۴۸۶	-۱/۱۰۳	۱/۳۲۰	۱	۴
۹	کارکنان دارای ویژگی ریسک پذیری	۱/۷۷	۲/۰۰	۲	۰/۷۴۸	۰/۵۵۹	۰/۷۱۴	۰/۱۱۰	۱	۴
۱۰	کارکنان دارای ویژگی دانش کارآفرینی	۱/۷۰	۲/۰۰	۲	۰/۵۷۱	۰/۳۲۷	۰/۱۰۵	-۰/۵۷۱	۱	۳

داده های مندرج در جدول شماره (۹) نشان می دهد که مهم ترین راهکارهای توسعه کارآفرینی از طریق منابع انسانی خلاق و نوآور در دانشگاه آزاد اسلامی به ترتیب درجه اهمیت عبارتند از: توانایی اعضای هیات علمی در ترکیب دانش نظری با نیازهای محیطی، کارکنان دارای ویژگی نوآوری، برخورداری اعضای هیات علمی از آزادی علمی، هیات علمی دارای ویژگی ریسک پذیری، می باشد.

بحث و نتیجه گیری

نتایج تحقیق حاضر نشان داد که مهم ترین راهکارهای توسعه کارآفرینی در دانشگاه آزاد اسلامی، ایجاد فرهنگ کارآفرینی، ایجاد مدیریت کارآفرینانه، توسعه آموزش کارآفرینی، ایجاد ساختار کارآفرینانه، تجاری سازی تحقیقات، توسعه یادگیری مستمر، تأمین منابع مالی کارآفرینان، بازاریابی کارآفرینانه و توسعه کارآفرینی از طریق منابع انسانی خلاق و نوآور در دانشگاه آزاد اسلامی باشد.

مقایسه یافته های فوق با نتایج تحقیقات حسن مرادی (۱۳۸۲) که اصول توسعه کارآفرینی در نظام آموزشی را نشان داد، حسینی لرگانی و همکاران (۱۳۸۷) که چهار عامل، عوامل آموزشی، پژوهشی، عوامل سیاسی، عوامل فنی - راهبردی و عوامل فرهنگی را جهت توسعه کارآفرینی پیشنهاد کرد، قلی پور و همکاران (۱۳۷۸) که تأکید بر، تحقیق و توسعه، آموزش کارآفرینی، توجه به منابع انسانی جهت توسعه کارآفرینی کردند.

پرداختچی و همکاران (۱۳۸۷) که تأکید بر پنج شاخص شامل خلاقیت و نوآفرینی، ریسک پذیری، مسئولیت پذیری، قدرت تصمیم گیری و مشارکت جویی جهت توسعه و پرورش کارآفرینی نمودند، همخوانی دارد.

همچنین یافته های پژوهش حاضر با نتایج تحقیقات جیان گیوها و همکاران (۲۰۰۹) شوالنور (۱۹۹۹) سکیولالنیو (۲۰۱۰) و سام ول (۲۰۱۰) همخوانی دارد.

بدین ترتیب، می توان نتیجه گرفت که یافته های تحقیق حاضر از اعتبار قابل قبولی برخوردار بود و بکارگیری آن به دست اندرکاران پیشنهاد می شود.

منابع

- پرداختچی و همکاران (۱۳۸۷)، بررسی اثربخشی مدیریت در زمینه سازی برای بروز و پرورش کارآفرینی، پیام مدیریت، شماره ۲۶، بهار ۱۳۸۷، ص ۱۰۰ - ۷۱
- حسن مرادی، نرگس. (۱۳۸۳)، «دانشگاه کار آفرین رویکردی در مدیریت دانشگاه ها» مجموعه مقالات همایش آموزش عالی و مؤسسه پایدار، توسعه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی، جلد ۲.
- حسینی لرگانی و همکاران (۱۳۸۷)، آموزش کارآفرینی در هزاره جدید، زیر ساختی برای اشتغال دانش آموختگان آموزش عالی، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، شماره ۵۰.
- سلیمی و عبدی (۱۳۸۷)، کارآفرین اصول و مبانی، روش های آموزش و نقش دانشگاه در آموزش آن، ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی، کار و جامعه، شماره ۱۰۱.
- قلی پور و همکاران (۱۳۷۸)، «تحلیل رابطه و تأثیر سرمایه اجتماعی بر کارآفرینی سازمانی» فرهنگ مدیریت سال ششم، شماره ۱۷، بهار و تابستان ۱۳۸۷، ص ۱۱۱ - ۱۲۹.
- محسنی، علی اکبر. (۱۳۸۳)، آسیب های فرهنگی - اجتماعی دانشگاه ها، دایره المعارف آموزش عالی، بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی.
- معینیان، داود و همکاران. (۱۳۸۷) کارآفرینی. انتشارات سفیر اردهال.

- Cheng Miny Yu, Wai Sei chan, Amir Mahmud (2009) “The effectiveness of Entrepreneurship education in Malaysia “*Tournal: education + Training*. V. 51. Issue. 7. p : 555 – 566 .
- Cheung Chi-kim (2008) “ Entrepreneurship education in Hong Kong ; Secondary Curriculum : Possibilities and Limitations “ *Journal : Education + Training* V : 50 . Issue. 6. p : 500 – 515 .
- Igor Pavlin,(1992) “Support To Small Business, Public Enterprise”, Vol 12, 13-24, .
- Jianghuai zheng, zhining Hu, Jialing Wang (2009) “Entrepreneurship and innovation: The case of Yangtze River Delta in China “*Journal of Chinese Entrepreneurship*. V: 1. Issue : 2 P : 85 – 102.
- Nabi Ghulam, Rick Holden (2008) *Graduate Entrepreneurship: intentions, education and Training* *Tournal: education + Training*. V. 50. Issue. 7. p : 545 – 551 .
- Samwel Ernest (2010) *Entrepreneurship education: a review of its objective, teacher method, and impact indicators*.*Journal: education + Training*. V: 52. Issue . 1. P: 20 – 47 .
- Seikkula – Leino jaana , Elena Ruskovaara , Markku Ikaval ko , Johanna Maattila , Tina Rytkola (2010) promoting Entrepreneurship education : Therole of The teacher ? *Journal : Education + Training* V : 52 . Issue. 2. p : 117 – 127.
- Seikkula – Leino jaana , Elena Ruskovaara , Markku Ikaval ko , Johanna Maattila , Tina Rytkola (2010) promoting Entrepreneurship education : Therole of The teacher ? *Journal : Education + Training* V : 52 . Issue. 2. p : 117 – 127.
- Shaw Eleanor (1999) “ Networks and Their Relev ance to The Entrepreneurial / Marketing interface : A Review of the Evidence “ *Journal of Research in Marketing and Entrepreneurship* V: 1. Issue 1. P: 27 – 40 .

-Simon Bridge, Ken O neill & Stan Cromie,(1998) “Underastanding Enterprise, Enterepreneurship & Small Business”, Macmiallan Business,.